

Juliusz Piwowarski

Zamiast słowa wstępnego

Kultura Bezpieczeństwa. Nauka-Praktyka-Refleksje nr 11, 3-5

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZAMIAST SŁOWA WSTĘPNEGO

Juliusz Piwowarski

Tri zložky kultúry bezpečnosti

Vývoj a fungovanie ľudských spoločností, vrátane profesijných skupín, sprevádza budovanie kultúry. fenomén kultúry pozostáva z materiálnych a nemateriálnych atribútov, ktoré tvoria celkový ľudský prínos. Už v roku 1872 formuloval anglický antropológ, etnológ a archeológ Edward Tylor definíciu kultúry. Podľa názoru Tylora kultúra zahŕňa poznatky, povery, umenie, morálku, zákon, zvyky a iné schopnosti, ktoré človek ako člen spoločnosti nadobudol. „Kultúra je dôležitá“ zdôrazňuje Robert Scruton. Dnes, v období globalizácie, neznie toto konštatovanie natoľko intenzívne, aby ho nebolo potrebné čoraz viac opakovať. Západ, presnejšie obyvatelia členských štátov Európskej únie, by mali svoj záväzok dodržiavať mimoriadne intenzívne, pretože táto spoločnosť predstavuje kolísku západnej kultúry.

Ak chceme hrdo tvrdiť ostatným, že „kultúra je dôležitá“, musíme začať od seba. V dnešných časoch sa však veľmi často stretávame s falošnými interpretáciami slobody, ktoré nás „oslobodzujú“ od kultúry, ktorá predpokladá správanie v súlade s princípmi, plnenie si povinností a morálnu zodpovednosť. Vzniklo riziko devaluácie kultúry a eliminácie morálky, čo škodí bezpečnosti človeka.

Fenomén kultúry bezpečnosti je časťou široko chápanej kultúry. „Ako výrazne sa rysujúca doména kultúry sprevádza človeka od jeho počiatkov. V súlade s názormi mnohých antropológov, predovšetkým s Malinowským, bolo zaistenie bezpečnosti vždy základom humanizácie a predstavovalo *conditio sine qua non* nielen prežitia ľudského rodu, ale aj vývoja iných úrovní ľudskej kultúry”.

Stručná definícia spojenia *kultúra bezpečnosti*, ktorú ponúka autor, je nasledovná: **Kultúra bezpečnosti je súbor materiálnych a nemateriálnych prvkov ustáleného ľudského prínosu slúžiaceho kultivácii, získavaniu a zvyšovaniu úrovne bezpečnosti konkrétnych subjektov. Možno ju analyzovať na mentálnej (duchovnej), racionálnej a fyzickej (materiálnej) úrovni.**

Známym poľským odborníkom v otázkach kultúry bezpečnosti a obranyschopnosti je profesor Marian Cieślarczyk. Je treba podotknúť, že obranyschopnosť je v tejto koncepcii pojem, ktorý výrazne prekračuje schematické prepojenie s militárnou sférou. Obranyschopnosť má potenciál nevojenského významu. Tento potenciál umožňuje konať efektívne a predchádzať rizikám postaviť sa nebezpečenstvu v momente jeho reálneho výskytu.

Vyčerpávajúca definícia kultúry bezpečnosti, ktorej autorom je profesor Marian Cieślarczyk znie: kultúra bezpečnosti je „vzorom základných predpokladov, hodnôt, noriem, pravidiel, symbolov a presvedčení ovplyvňujúcich spôsob vnímania možností a (alebo) rizík, a rovnako aj spôsob pociťovania bezpečnosti a myslenia o nej, a s tým spojený spôsob správania a konania (spolupôsobenia) subjektov, ktoré je „naučené“ a artikulované v procesoch široko chápanej edukácie, vrátane prirodzených procesov vnútornej integrácie a vonkajšej adaptácie a v iných organizačných procesoch, v procese posilňovania široko (nie iba vojensky) chápanej obranyschopnosti, slúžiacich relatívne harmonickému rozvoju týchto subjektov a dosahovaniu široko chápanej bezpečnosti, s úžitkom pre seba i okolie”.

Koncepcia Cieślarczyka ukazuje, že kultúra bezpečnosti sa manifestuje v troch rovinách:

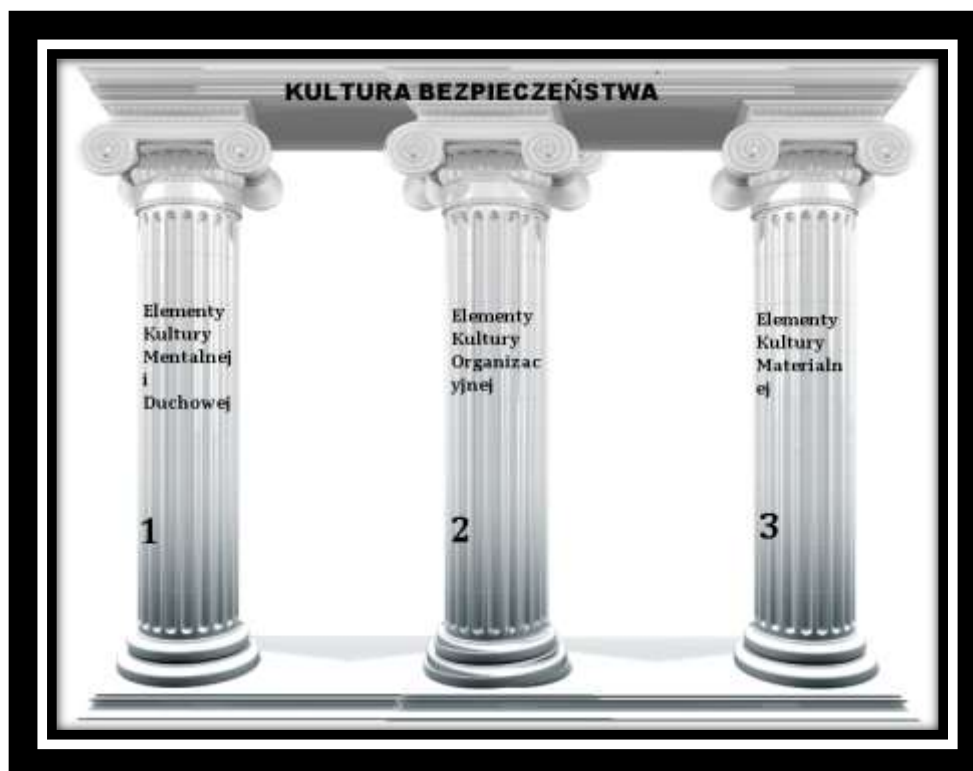
1. Prvá rovina – tvoria ju konkrétne idey, hodnoty a ľudské duchovno,
2. Druhá rovina – vzťahuje sa na pôsobenie právnych organizácií a systémov v spoločnosti,
3. Tretia rovina – zahŕňa materiálne aspekty ľudskej existencie.

Uvedené zložky Cieślarczyk nazýva „pilieri alebo sféry kultúry bezpečnosti”. Charakterizuje ako mentálny a duchovný pilier, organizačno-právny pilier a materiálny pilier. Jednotlivé zložky týchto pilierov sa navzájom prestupujú. Napríklad poznatky ako zložka prvého piliera sú vo významnej miere prvkom druhého piliera, ktorý má organizačno-právny a inovatívno-technický charakter.

V Poľskej republike vstúpil 1. októbra 2011 do platnosti nový zákon o vysokých školách, čím formálne nastala zmena v oblasti bezpečnosti. „Vedy o bezpečnosti” sa stali osobitnou odbornou disciplínou v rámci spoločenských vied¹.

Koncepcia kultúry bezpečnosti umožnila v mnohých prípadoch opätovne integrovať výsledky multidisciplinárneho výskumu problematiky bezpečnosti a obranyschopnosti. Táto koncepcia v sebe zahŕňa aj emocionálny a kognitívny náboj neutralizujúci vnímanie bezpečnosti ako schopnosti generovať voči vzniknutému riziku kontrolovanú (limitovanú) odôvodnenú „agresiu”. Kultúra bezpečnosti nám umožňuje vyhnúť sa „výhre”, pričom sme „neporazení”.

¹ Nariadenie ministra pre vedu a vysoké školstvo z roku 2011 o vedeckých a umeleckých odboroch a vedeckých a umeleckých disciplínach (projekt zo dňa 31.03.2011).

Kultúra bezpečnosti

1. Prvky organizačnej kultúry
2. Prvky materiálnej kultúry
3. Prvky mentálnej a duchovnej kultúry

Analýza definície fenoménu kultúry bezpečnosti nám ukazuje, že popisovaný jav v sebe spája prejavy všetkých aspektov spoločenského života: kultúru, duchovnosť, materiálno a ich praktickú realizáciu. Pozitívne ovplyvňuje bezpečnosť chápanú ako hodnotu (prvý pilier kultúry bezpečnosti), ako očakávaný stav (prvý, druhý a tretí pilier kultúry bezpečnosti) a ako proces, ktorého cieľom je využívať predošlé dedičstvo realizujúce sa v troch sférach týkajúcich sa ľudského vedomia, spoločenskej organizácie a materiálneho (fyzického) rozmeru ľudskej existencie.

Široko chápaná bezpečnosť sa realizuje prostredníctvom funkcií obranyschopnosti –rovnaako široko chápanej – nielen v zmysle militárnych úvah. Cieślarczyk uvádza: „z môjho výskumu vyplýva, že dnes, ale aj v predpokladanej budúcnosti, je uvažovanie o obranyschopnosti len vo vojenských kategóriách nepostačujúce”². Pojem obranyschopnosť ako potenciál analyzovaný v individuálnom i sociálnom (kolektívnom) rozmere je skoro totožný s termínom kultúry bezpečnosti. Dá sa dokonca hovoriť o prepojení kultúry bezpečnosti s obranyschopnosťou, pričom pre jej úroveň má mimoriadny význam výchova a vzdelávanie, identita a sociálne väzby a realizácia výziev spojených s vedomým samozdokonaľovaním človeka.

² M. Cieślarczyk, *Kultura bezpieczeństwa i obronności*, Siedlce 2011, s. 11.